

Hyvinvoiva Lempäälä

Lempäälän kulttuurihyvinvointiohjelma 2022-2026

Sisälllys

- 1) Johdanto
- 2) Taide ja kulttuuri kuuluvat kaikille!
- 3) Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia seurataan ja niiden edistämistä tuetaan
- 4) Valtakunnalliset ja alueelliset kulttuuria tukevat ohjelmat
- 5) Kulttuurin ja hyvinvoinnin yhteinen suunta
- 6) Kulttuurihyvinvointivisio 2026
- 7) Kulttuurihyvinvointiohjelman laadintaprosessi
- 8) Kulttuurihyvinvointiohjelman painopisteet vuosille 2022-2026
- 9) Liitteet ja lähdeviitteet

Johdanto

Hyvinvoiva Lempäälä on Lempäälän kunnan kulttuurihyvinvointiohjelma, joka ohjaa kulttuuripalveluiden lähivuosien kehittämistä.

Kulttuurihyvinvointiohjelma edistää kuntien kulttuuritoimintalakiin kirjattuja tavoitteita. Hyvinvoiva Lempäälä-ohjelma vahvistaa monipuolisen sekä saavutettavan kulttuurin ja taiteen roolia kuntalaisten arjessa. Työtä tehdään yhdessä kulttuuri- ja taidetoimijoiden sekä kunnan eri palvelualueiden kanssa.

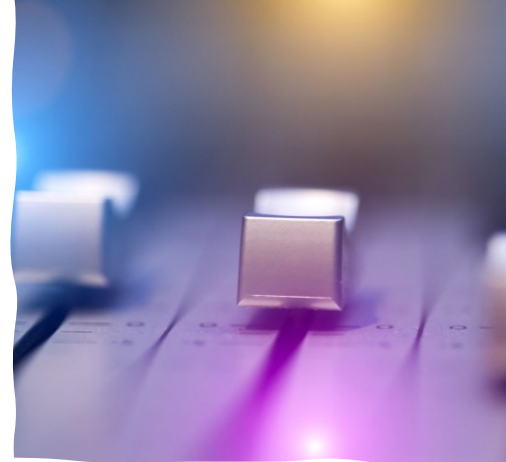
Ohjelmaan on kuulemiseen perustuen määritelty suuntia, joihin kulttuuripalveluiden haluttaisiin kehittyvän. Ohjelma toimii kunnan kulttuurihyvinvoinnin kehittämistä ohjaavana asiakirjana vuosina 2022-2026. Tavoitteita konkretisoidaan vuosittain päivitettävissä ja tarkennettavissa talousarviotyöhön yhdistyvissä palvelualakohtaisissa vuosisuunnitelmissa.

Hyvinvoiva Lempäälä -ohjelma rakentaa monimuotoiset kulttuurihyvinvointipalvelut, joilla tuetaan kaikkien kuntalaisten yhdenvertaista mahdollisuutta kehittää ja toteuttaa itseään ja yhteisöään taiteen ja kulttuurin keinoin.

Kuntalaiset ovat päässeet osallistumaan kulttuuriohjelman laadintaan kevään 2022 aikana toteutetun kuntalaiskyselyn avulla.

Kulttuurihyvinvointiohjelma tukee keväällä 2022 uudistunutta kuntastrategiaa.

Kaikki kuntalaiset kokevat olevansa osallisia ja toteuttajia – kulttuuri ja hyvinvointi ovat meidän kaikkien yhteinen asia.

Taide ja kulttuuri kuuluvat kaikille!

Kunnan kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan toimintaa, jolla kunta edistää kulttuurin ja taiteen tekemistä, harrastamista, saatavuutta ja käyttöä sekä taide- ja kulttuurikasvatusta ja kulttuuriperintöä.

Lempäälän kulttuurikysely toi esiin kulttuurin hyvinvointivaikutukset

Keväällä 2022 suoritetussa kulttuurikyselyssä lempääläisiä pyydettiin listaamaan kulttuuritottumuksiaan ja kysyttiin lisäksi ”mikä merkitys valitsemallasi kulttuurisisällöllä on sinulle”. Vastauksissa nousivat useimmiten esiin suotuisat mielenterveysvaikutukset, merkitykselliseksi koettu elämä ja hyvä arki. Vastauksia olivat esimerkiksi:

Parasta mielen hoivaa.

Kulttuuri tuo sisältöä elämään ja auttaa ymmärtämään maailmaa paremmin.

Rentouttava, ajatuksia herättävä.

Elämän tekeminen merkitykselliseksi ja syväksi.

Osa arkea.

Välttämätön mielen virkeydelle ja sen kautta terveydelle ja hyvinvoinnille.

Tuo elämään sisältöä, rentouttavat, antavat onnistumisen kokemuksia, synnyttävät haaveita ja ajatuksia. Iso merkitys.

Kirjastolla erittäin suuri merkitys.

Laki ohjaa kuntien kulttuuritoimintaa

Kunnan tehtävänä on järjestää kulttuuritoimintaa. Tämän tehtävän toteuttamiseksi kunnan tulee:

1. edistää kulttuurin ja taiteen yhdenvertaista saatavuutta ja monipuolista käyttöä
2. luoda edellytyksiä ammattimaiselle taiteelliselle työlle ja toiminnalle;
3. edistää kulttuurin ja taiteen harrastamista sekä niihin liittyvää kansalaistoimintaa;
4. tarjota mahdollisuuksia kulttuurin ja taiteen eri muotojen ja alojen tavoitteelliseen taide- ja kulttuurikasvatukseen;
5. edistää kulttuuriperinnön ylläpitämistä ja käyttöä sekä paikallista identiteettiä tukevaa ja kehittävää toimintaa;
6. edistää kulttuuria ja taidetta osana asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä paikallista ja alueellista elinvoimaa;
7. edistää kulttuurista vuorovaikutusta ja kansainvälistä toimintaa ja toteuttaa muita kulttuuriin ja taiteeseen liittyviä toimia.

Yhdenvertaisuus ja tasa-arvoisuus kulttuuripalveluissa

Kulttuurin ja taiteen tulee olla kaikkien ulottuvilla – esteettömästi ja saavutettavissa. Esteettömyydellä tarkoitetaan fyysisen ympäristön, kuten rakennusten ja ulkoilualueiden huomioon ottamista palveluiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Saavutettavuus puolestaan tarkoittaa aineetonta ympäristöä, kuten verkkosivuja, palveluja ja mm. asenteita¹.

Yhdenvertaisuuden toteutuminen edellyttää usein erilaisten ihmisten tarpeiden erityistä huomioon ottamista palveluita ja tukimuotoja suunniteltaessa.

Väestön moninaistuminen on otettava huomioon kaikessa taide- ja kulttuuripoliittisessa suunnittelussa ja päätöksenteossa. Periaatteita kulttuurisen moninaisuuden edistämiseksi ovat yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon toteutuminen, kulttuurien välisen keskinäisen vuorovaikutuksen lisääminen ja laaja-alaisen osallisuuden ja osallistumisen mahdollistaminen.²

Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia seurataan ja niiden edistämistä tuetaan

Kulttuuri lisää hyvinvointiamme

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämä terveyden edistämisen arvioinnin viisari (TEAviisari)² sisältää vuodesta 2021 alkaen oman kulttuurihyvinvointiosion. Se kuvaa ja mittaa kunnan toimintaa asukkaidensa terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi kulttuurin osalta.

TEAviisarissa kunnan terveydenedistämisen aktiivisuus muodostuu seitsemästä eri näkökulmasta: 1) sitoutuminen, 2) johtaminen, 3) terveysseuranta ja tarveanalyysi, 4) voimavarat, 5) yhteiset käytännöt, 6) osallisuus sekä 7) muut ydintoiminnot.

Näiden näkökulmien avulla arvioidaan, miten hyvin kunta on hoitanut väestön terveyden edistämistä.

Tunnusluvut kuvaavat mm. miten kunnan päätösprosesseissa, vastuukysymyksissä ja väestön terveysseurannassa on kiinnitetty huomiota hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen. Johtamisen näkökulma kertoo esimerkiksi, onko terveyden edistäminen systemaattisesti johdettua toimintaa eli onko se vastuutettu jollekin toimihenkilölle siten, että seuranta ja raportointi kuuluvat hänen työnkuvaansa.

Kulttuuri osana kunnan hyvinvointikertomusta

Taidetta ja kulttuuria hyödynnetään tavoitteellisesti kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi. Taide ja kulttuuri ovat keskeinen osa vuosittaista kunnan hyvinvointikertomusta.

Hyvinvointikertomukseen on määritetty kulttuurihyvinvointiin liittyvät tavoitteet ja niitä todentava seurantaindikaattorit.

Kulttuurihyvinvointiosuuden raportoinnista vastaa monialainen toimijaverkosto.

Valtakunnalliset ja alueelliset kulttuuria tukevat ohjelmat

Kunnallisia kulttuurihyvinvointipalveluja tukevat valtakunnalliset ohjelmat ja suunnitelmat

Onneksi on Kirjasto! –asiakirjassa suunnataan kirjastopalveluiden kehittymistä vuosina 2021–2025. Suunnitelmassa varmistetaan kaikille kansalaisille yhdenvertaisia, laadukkaita ja ajassa olevia palveluja.

Opetushallituksen **Kansallinen lukutaitostrategia 2030** vahvistaa suomalaisten monilukutaitoa. Visio – Suomi maailman monilukutaitoisin maa 2030 – tavoittelee yhteiskuntaa, jossa lukutaidon merkitys tunnustetaan laajasti kaikilla aloilla ja jokainen saa tukea ja vahvistusta omalle lukutaidolleen läpi elämän. Kansallisen lukutaitostrategian kolme suuntaviivaa ovat 1) Luodaan ja vahvistetaan lukutaitotyön rakenteita 2) Vahvistetaan monilukutaito-osaamista ja 3) Innostetaan lukemaan ja monipuolistetaan lukutaitoa.

Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030, toimeenpano suunnitelma, Valtioneuvosto. Toimenpiteet jakautuvat neljään painopisteeseen: 1) kaikille mahdollisuus osallisuuteen 2) Hyvät arkiympäristöt 3) Hyvinvointia, terveyttä ja turvallisuutta edistävät palvelut 4) Päätöksenteolla vaikuttavuutta.

Kunnallisia kulttuurihyvinvointipalveluja tukee alueellinen hyvinvointisuunnitelma

Pirkanmaan sairaanhoitopiirin laatima alueellinen hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2021–2024 on strateginen alueellinen asiakirja, joka linjaa maakunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaation painopisteet ja niiden toimeenpanon.

Alueellinen suunnitelma määrittelee hyvinvointialueen ja kuntien tehtäviä kulttuurihyvinvoinnin edistämiseksi.

Kuntien kulttuurihyvinvoinnin osalta painopisteet ovat:

- elintavoilla fyysistä ja psyykkistä terveyttä
- osallisuus ja vaikuttaminen
- turvallinen elinympäristö,
- vaikuttavat palvelut

Kunnan tehtäväksi on määritelty saavutettavat kulttuuripalvelut, joiden pääpaino on kulttuuristen oikeuksien toteutumisessa ja osallisuudessa.

Suunnitelma päivittyy syksyllä 2022, minkä jälkeen myös Hyvinvoiva Lempäälä-ohjelmaa päivitetään tarvittaessa. Lisäksi kuntien ja hyvinvointialueen rajapintojen työ, eli kohdennetut kulttuuripalvelut, hahmottuvat vuodesta 2023 ja ne otetaan huomioon tämän ohjelman päivittämisessä.

Visio: "Kuntalainen voi hyvin ja on tyytyväinen elämäänsä. Kuntalaisella on hyvä arki ja mielekäs elämä"

Kulttuurin ja hyvinvoinnin yhteinen suunta

Kulttuurihyvinvointivisio 2026

Lempäälässä on kulttuuria arvostava ilmapiiri. Lempääläläinen taide ja kulttuuri on saavutettavaa, esteetöntä, monimuotoista, yhdenvertaista ja erilaisuutta kunnioittavaa. Kulttuurielämä rakentuu sekä kulttuuriperinnön ja olemassa olevan hyvän vaalimiselle että rohkealle uudelle kokeilemiselle.

Lempäälässä jokaisella on mahdollisuus elää oman näköistä elämää kaikkia kunnioittavassa ja arvostavassa ilmapiirissä. Jokaisella on mahdollisuus osallistua monimuotoiseen taiteeseen ja kulttuuriin. Jokainen voi toimia juuri sellaisena kuin on itseä kiinnostavissa yhteisöissä sekä toteuttaa itseään innostavalla ja omia arvoja toteuttavalla tavalla.

Paikallisissa ja seutukunnallisissa verkostoissa tuotettavissa palveluissa ja toiminnassa huomioidaan kaiken kuntoiset, kaikenikäiset ja erilaisista taustoista tulevat toimijat. Kuntalaisten tarpeet ja toiveet tunnistetaan. Asiakasohjaus on saumatonta eri toimijoiden ja tuottajien kesken.

Lempäälä on kunta, joka sanoo kyllä

Lempäälän kuntastrategia 2022-2030 tähtää mieluisaan ja mielekkääseen, kuntalaisen itsensä näköiseen elämään sekä vahvaan yhdessä tekemiseen.

Kunnan kolme strategista painopistettä ohjaavat kulttuuri- ja osallisuuspalveluiden toimintaa sekä kulttuurihyvinvoinnin toimenpiteitä.

- Asenne ja aktiivisuus
 - Rohkaisemme aktiivisuuteen
 - Tarjoamme elämänlaatua
 - Rakennamme toimivat puitteet
- Kestävä kasvu ja viihtyisyys
 - Rakennamme viihtyisää asuinympäristöä
 - Kehitämme kuntakeskusta
- Yhdessä tekeminen Suomen suurimmassa kyläyhteisössä
 - Palveluja kehitetään jatkuvasti
 - Kannamme vastuuta yhdessä
 - Lasten ja nuorten valoisa tulevaisuus
 - Kunnan uusi rooli elinvoiman luojana
 - Palvelumme ovat iästä, taustasta, elämäntilanteesta ja taloudellisesta asemasta riippumatta yhdenvertaisesti saavutettavia. Mahdollistamme ja luomme edellytyksiä kaikkien osallisuudelle.

Kulttuurihyvinvointiohjelman laadintaprosessi

Kulttuurihyvinvointiohjelman laadintaprosessin vaiheet

Vuodet 2020-2021

Tietopohjan ja kehittämiskohteiden koostaminen

Tammikuu 2022

Kulttuurihyvinvointiohjelman laadinta käynnistyy

Helmikuu 2022

Kuntalaiskyselyn suunnittelu - mukana kulttuurin pyöreän pöydän edustajat

Maaliskuu 2022

Kuntalaiskyselyn toteuttaminen ja tulosten koonta

Huhtikuu 2022

Viranomaistoimijoiden työpajat

Toukokuu 2022

Hyvinvointikulttuuriohjelman asiakirjan kirjoittaminen

Kesäkuu 2022

Hyvinvointikulttuuriohjelman asiakirja valmis

Kulttuurihyvinvointiohjelman painopisteet vuosille 2023-2026

Painopiste 1: Kulttuurin katvealueiden tunnistaminen ja saavutettavuuden kehittäminen

Kehitetään kaikkien kuntalaisten mahdollisuuksia nauttia ja osallistua kulttuuriin osana arkea.

Kokeillaan rohkeasti erilaisia tapoja osallistua ja saavuttaa kulttuuria. Esimerkiksi pilotoidaan liikkuvaa kulttuuripalvelua tai viedään erilaisia kulttuurisisältöjä osaksi arjen palveluja.

Tiedostetaan ja tunnistetaan hyvät ja toimivat käytänteet kulttuurin saavuttamisessa ja lisätään näiden tarjontaa.

Mahdollistetaan kulttuurisisältöjen systemaattinen vieminen osaksi liikunta- ja muita vapaa-aikatahtumia koko yhteisöpalvelujen palvelualueella. Luodaan vuosikello, jotta suunnittelu ja tiedottaminen mahdollistuvat. Määritetään henkilö kultakin palvelualueelta, joka koordinoi toimintaa.

Tunnistetaan kulttuuripalveluiden saavutettavuuden katvealueet. Luodaan katvealueiden tunnistamismekanismi, jolla jo suunnitteluvaiheessa voidaan edistää saavutettavuutta.

Painopiste 2: Kulttuuri vahvemmin osaksi kuntalaisten arkea

Kulttuuri- ja taidesisällöt ovat osa koulujen opetussuunnitelmaa ja koulu yhteisöjen tukemista. Vahvistetaan kulttuurin asemaa kunnan kouluissa. Varmistetaan yhdenvertaiset mahdollisuudet taiteen sekä kulttuurin tuottamiseen ja harrastamiseen kouluissa.

Uudistetaan kulttuuripalvelutarjotin yhteistyössä kunnan muiden palvelualueiden ja kulttuuria tuottavien toimijoiden kanssa. Tehdään järjestelmällisesti yhteistyötä ennalta määritettyyn vuosikelloon perustuen. Tunnistetaan olemassa olevat hyvät ja toimivat kulttuurihyvinvointia edistävät käytänteet, lisätään ja vahvistetaan niitä.

Vahvistetaan taiteen roolia kunnan palvelukokonaisuudessa. Lisätään taiteen parissa toimivien yhdistystoimijoiden yhteistä suunnittelua ja yhdessä tekemistä. Kunta toimii mahdollistajana ja koordinoijana.

Lisätään rohkeita kokeiluja taiteen ja kulttuurin edistämiseksi.

Luodaan oma käytäntö prosenttiperiaatteen käyttöönottamisesta kunnassa.

Painopiste 3: Kulttuurin hyvinvointivaikutusten arviointi

Kehitetään kulttuurin hyvinvointivaikutusten arviointia poikkihallinnollisesti toiminnan tietojohdamisen ja resursoinnin tueksi.

Hyödynnetään THL:n TEAvisari-mittaristoa taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutusten todentamisessa.

Otetaan vuoden 2023 alussa käyttöön Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen (HYTE) indikaattorit, joilla kuvataan kunnan hyvinvointiaja terveyttä edistävää työtä. Tunnistetaan erityisesti kulttuuriin liittyviä sisältöjä sekä mahdollisia katvealueita.

Painopiste 4: Kulttuuripalveluiden viestinnän lisääminen

Vahvistetaan kuntalaisten ja kunnan eri palvelualueiden toimijoiden tietoisuutta Lempäälän kunnassa tarjolla olevista taide- ja kulttuurisisällöistä.

Kehitetään ja vahvistetaan tiedottamista kaikille ikäryhmille eri kanavia monipuolisesti hyödyntäen. Kokeillaan vuosittain yhtä uutta tiedottamiskanavaa.

Tehdään tiivistä yhteistyötä sekä kunnan eri palvelualueiden että alueen kulttuuritoimijoiden kanssa.

Luodaan vuosittain 1-2 toimintoa, joilla taide- ja kulttuurisisältöjä saadaan välitettyä kuntalaisten tietoisuuteen muiden palvelualueiden asiakasprosesseissa.

Painopiste 5: Kulttuuri- ja taideperustan vahvistaminen

Tehdään Lempäälän taide, kulttuuri ja kulttuuriperintö näkyväksi sekä taide- ja kulttuuritoimijoiden että kuntalaisten keskuudessa.

Edistetään taiteen, kulttuurin ja kulttuurihyvinvoinnin palvelutarjottimen käyttöä.

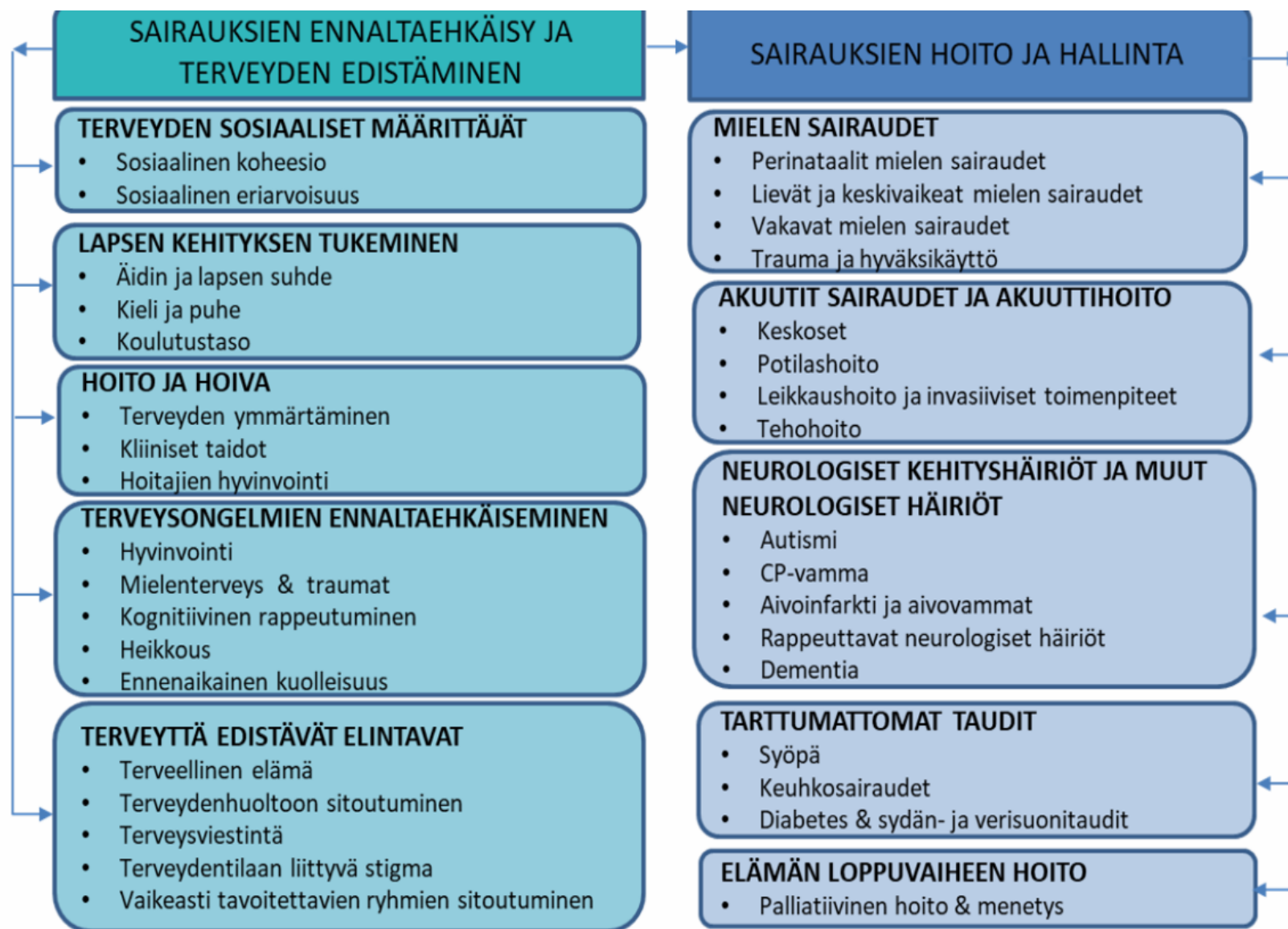
Tuetaan kulttuuri- ja taiteentekijöiden osaamista.

Selvitetään tyhjiällä olevien kiinteistöjen käyttöönottomahdollisuuksia ja niiden täyttämistä monipuolisella taide- ja kulttuuritoiminnalla.

Liitteet, linkit ja lähdeviitteet

WORLD HEALTH ORGANISATION (WHO) TUTKIMUSRAPORTTI V. 2019

YLI 3000 TUTKIMUSTA ANTAVAT SELKEÄT TULOKSET KULTTUURIN JA TAITEEN VAIKUTUKSISTA HYVINVOINTIIN

Raportti jaottelee taiteen hyvinvointivaikutukset kahden laajemman teeman alle. Nämä teemat ovat: terveyden edistäminen ja sairauksien ennaltaehkäisy sekä sairauksien hoito ja hallinta eli sairauksien kanssa selviytyminen. Kuva mukailtuna Fancourt & Finn (2019), s. 8. Suomennokset Taikusydän.

Teemaan liittyvää lisätietoa

- Lait
 - [Laki kuntien kulttuuritoiminnasta 166/2019 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX®](#)
 - [Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)
- Valtakunnalliset ja alueelliset toimenpideohjelmat
 - [Hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistäminen 2030. Toimeenpanosuunnitelma \(valtioneuvosto.fi\)](#)
 - [Alueellinen kulttuurihyvinvointisuunnitelma / Pirkanmaan sairaanhoitopiiri](#)
 - [Onneksi on kirjasto! Yleisten kirjastojen suunta –asiakirja / YKN](#)
 - [Kansallinen lukutaitostrategia / OPH](#)
- Tutkimustietoa
 - [Maailman terveysjärjestö WHO:n raportti taiteen ja kulttuurin terveysvaikutuksista | Taikusydän \(turkuamk.fi\)](#)
 - [WHO/Europe | Publications - What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review \(2019\) /koko raportti](#)
 - [Kulttuurin ja taiteen vaikutus ihmiseen ja yhteiskuntaan \(kulttuurijataide.fi\)](#)
- Tutkimuspankki kulttuurihyvinvoinnin vaikutuksista (fyysinen, mielenterveys ja mielen hyvinvointi, koettu terveys ja elämänlaatu, sosiaalinen osallisuus ja syrjäytymisen ehkäisy, hoitoympäristöt ja hoidon laatu, lapset, nuoret, perheet, työhyvinvointi ja työikäiset, seniorit ja ikäihmiset, rakenteet ja käsitteet, taiteen merkitys kivun hoidossa)
 - [Tutkimus | Taikusydän \(turkuamk.fi\)](#)
- Mittarit
 - [Tulokset - TEAviisari - Terveyden edistämisen vertailutietojärjestelmä](#)
 - [HYTE-kerroin – kannustin kunnille - THL](#)

Lähdeviitteet

1. Esteettömyys ja saavutettavuus. Invalidiliitto. <https://www.invalidiliitto.fi/esteettomyys/saavutettavuus>
2. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Kulttuurin saavutettavuus ja moninaisuus. <https://okm.fi/kulttuurin-saavutettavuus>. 11.5.2022
3. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL - terveyden edistämisen arvioinnin viisari <https://teaviisari.fi/teaviisari/fi/index>. 11.5.2022
4. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos THL – HYTE-kerroin, kannustin kunnille <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille>. 11.5.2022